

MONUMENTE DE PIATRĂ DE LA MICIA ÎN COLECȚIILE MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE A TRANSILVANIEI

Dorin Alicu

I. 1. INSCRIPTII

Colecția de epigrafe, monumente funerare și reliefuri de la Micia, a Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca, se datorează cu o singură excepție învățatului clujean C. Torma, care le achiziționează și le transportă la Cluj-Napoca pentru Muzeul Ardelean în anul 1867. Inscriptiile aduse la Cluj sunt dintre cele mai interesante și importante epigrafe miciene, întrucât ne oferă date privind statutul juridic al așezării, activitatea edilitară, religiile, onomastica, arta funerară.

Printre acestea se înscrie uriașa placă de construcție (cat. nr.1) care menționează refacerea băilor cohortei a II-a Flavia de Commageni în anul 193 d.Hr., de împăratul Septimius Severus, sub guvernatorul său Quintus Aurelius Polus Terentianus¹ și atenta supraveghere a prefectului cohortei Sextus Boebius Scribonius Castus² (Fig. 1).

La Micia, începând cu anul 1967, au fost puse în evidență arheologic patru edificii cu destinație de băi, care împreună formează cel puțin până acum cele mai complexe terme militare din Dacia³. Din păcate, acest imens și complex sistem termal de la Micia nu a fost publicat decât sub forma unor scurte rapoarte de săpătură. Autorii cercetărilor presupun că această inscripție provine sau se referă la edificiul terme I⁴, unde au fost surprinse mai multe faze de construcție și amenajare. Dar astfel de reamenajări și reconstrucții s-au identificat și la celelalte clădiri, prin urmare inscripția putea proveni din oricare dintre ele, dacă respectivele edificii aparțin trupei cohors II Flavia Commagenorum⁵. Materialul tegular ștampilat descoperit în terme este divers și aparține mai multor unități militare, printre care cu preponderență legiunii a XIII-a Gemina⁶ care ar fi participat probabil, alături de cohors II Commagenorum, la construcția termelor⁷ sau a trimis pe Mureș materiale de construcție de la Apulum în vederea construirii sau refacerii acestora⁸.

Este împede că terme I-III au fost construite și reconstruite de către sau cu sprijinul miliitarilor, dar nu este nici o dovedă că au aparținut unei unități militare. Officinile militare au

¹ I. Piso, *Fasti provinciae Daciae I. Die senatorischen Amtsträger*, Bonn, 1993, p. 153.

² Prefectul cohortei este cunoscut la Micia și dintr-o altă inscripție, un altar votiv dedicat Fortunei, IDR III/3, 68.

³ L. Marinescu și colab., în *Cercetări arheologice* 1, 1975, p. 217-230; 3, 1979, p. 105-110; 7, 1984, p. 121-127; 8, 1986, p. 53-58, A. Sion, L. Marinescu, în *MCA*, Oradea, 1979, p. 224-225.

⁴ L. Marinescu și colab., în *Cercetări arheologice*, 3, 1979, p. 108.

⁵ C.C. Petolescu, *Auxilia Daciei*, București, 2002, p. 97-99.

⁶ C.C. Petolescu, L. Mărghităn, în *Muzeul Național*, 1, 1974, p. 247-258.

⁷ Iidem, *op.cit.*, p. 257, C.C. Petolescu, în *Sargetia*, 9, 1972, p. 43-49; C.C. Petolescu, *op.cit.*, p. 114, nota 1.

furnizat fără îndoială material de construcție, mai ales că la Micia producătorii civili sunt slab atestați, însă cine și pentru cine le-au construit în stadiul actual al cercetărilor nu se poate preciza. Nu este pe deplin clarificată nici cronologia complexului termal, opiniile fiind diferite în acest sens și nu pe deplin argumentate⁸. Evidența arheologică în faza actuală de publicare a edificiilor nu ne este de ajutor în a stabili cu certitudine etape de construcție severiene. Din păcate nu avem la dispoziție elemente clare de stratigrafie orizontală care să certifice sau să infirme o amplificare a termenelor. În inscripția din timpul lui Septimius Severus nu se regăsește formula *ampliavit* ci doar *vetustate dilabsas restituit* ceea ce înseamnă că avem de a face cu un singur edificiu, proprietatea cohortei de commageni.

Părerea noastră este că cele trei edificii de la nord-est de castru sunt terme civile aparținând *pagus*-ului. Ele au fost construite într-un spațiu public în jurul unei piațete, lângă amfiteatrul și probabil edificiul de cult.

Termele militare ale cohortei trebuie să fi fost ori în castru, ori în apropierea portii de nord-vest, *porta praetoria*. Aici a fost identificat arheologic și se află în curs de cercetare un astfel de edificiu, terme IV. Nefiind publicate rezultatele săpăturilor din acest obiectiv nu ne putem pronunța în ce privește cronologia monumentului sau planimetria sa. De aceea considerațiile noastre în a le atribui cohortei de commageni se bazează pe argumente indirecte. Primul argument este apropierea sa de castru și structura unitară a construcției care o individualizează în peisajul Miciei romane. Cel de al doilea argument ne este oferit de mențiunea din CIL 1374, referitoare la inscripția în discuție, care ar fi fost găsită în "cetate", toponim cunoscut pentru partea de nord-vest a castrului; deci inscripția trebuie să fi fost găsită în această zonă, și nu la câteva sute de metri la nord-est de castru unde se află terme I-III.

Continuarea săpăturilor la acest obiectiv ar putea oferi informații în plus, argumente directe în susținerea ipotezei noastre și desigur cel mai important ar fi descoperirea fragmentului lipsă din inscripția de refacere a termelor din timpul lui Alexander Severus (IDR III/3, 46).

O altă piesă deosebit de interesantă este un *miliarium* (Fig. 2), unul din puținele cunoscute în Dacia, descoperit undeva în zona Miciei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și adus la Muzeul din Cluj de același învățat C. Torma (cat. nr. 2). El a fost ridicat cu prilejul unor ample lucrări de reparații și întreținere a drumului Apulum – Micia, un tronson lung de 45 de mii de pași respectiv 66,937 km, în anii 251-253, în timpul împăraților Trebonianus Gallus și Volusianus¹⁰.

⁸ C.C.Petolescu, L. Mărghităn, *op.cit.*, p. 254; L. Marinescu, L. Mărghităn, C.C.Petolescu, în *Cercetări arheologice*, 1, 1975, p. 226; C. Băluță, în *Terra Antiqua Balcanica*, 1987, p. 165-166.

⁹ Descoperirile monetare din Terme I par să indice ca primă fază a edificiului epoca lui Antoninus Pius (*Cercetări arheologice*, 1, 1975, p. 226) cu toate acestea s-a considerat că prima fază datează din timpul lui Hadrian (*Cercetări arheologice*, 3, 1979, p. 108) idee preluată în toate lucrările referitoare la Micia, iar terme II este datată în timpul lui Commodus, pentru terme III afirmațiile privind prima fază sunt ambigue.

¹⁰ M. Macrea, *Viața în Dacia romană*, București, 1969, p. 154, 442.

Miliarium-ul a fost așezat pe principala arteră rutieră cu rol preponderent comercial¹¹ care lega Dacia de Pannonia prin spațiul iazig. Această arteră Apulum – Micia – Szeged era dublată de navegația fluvială pe Mureș până la Tisa. Drumul Apulum – Micia urmează cu fidelitate cursul Mureșului ca de altfel și tronsonul Micia – Szeged¹² și a avut probabil un rol important în supravegherea și asigurarea navegației mai ales în sensul aval – amonte.

Următoarea piesă din catalog (nr. 3) este o masivă bază de statuie a împăratului Marcus Aurelius (Fig. 3). Monumentul ridicat în anul 164 de către Coh. II Flavia Commagenorum a fost descoperit în 1857 în castru. Alături de statuia lui Marcus Aurelius era și cea a lui Lucius Verus a cărei bază a fost descoperită în castru în aceeași perioadă (IDR III/3, 53). Ambii împărați s-au implicat atât în activități edilitare cât mai ales în organizarea și apărarea provinciei Dacia¹³.

Între numeroasele inscripții descoperite la Micia (circa 150) doar două amintesc calitatea de pagus a așezării. Una dintre ele (Fig. 4), cea închinată geniului așezării de către Titus Aurelius Primanus, *magister pagi* a fost adusă la Cluj la sfârșitul secolului al XIX-lea (cat. nr. 4). Cele două inscripții au generat o interesantă și încă nefinalizată dispută în literatura arheologică românească privind statutul așezării¹⁴.

Următoarele patru piese (cat. nr. 5-8) sunt altare votive dedicate lui I.O.M., Silvanus, Silvanus și Mercurius, Dea Syria. Dedicările pentru I.O.M. sunt numeroase întrucât divinitatea supremă avea un templu la Micia¹⁵.

Silvanus este prezent la Micia prin 18 epigrafe. În două dintre acestea el apare în asociere cu zeul Mercurius, asociere cunoscută până acum în Dacia numai la Micia¹⁶. Zeul Silvanus se pare că avea un templu la Micia¹⁷, iar asocierea cu Mercurius este sub influența africană generată de importanța activitatea comercială care se derula la Micia.

Inscripția dedicată zeiței siriene Atargatis, cunoscută în lumea romană sub numele de Dea Syria, este singulară la Micia¹⁸. În Dacia temple dedicate acestei divinități sunt doar presupuse la Napoca și Porolissum¹⁹.

¹¹ L. Balla, I. Toth, în *Studia Dacica*, Debrecen, 2000, p. 25; vezi și St. Ferenczi, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 116-118.

¹² E. Pădureanu, în *Ziridava*, 14, 1982, p. 67-74; F. Fodoreanu, *Drumurile din Dacia romană* (lucrare de doctorat), Cluj-Napoca, 2003, p. 272-273.

¹³ G. Ferenczi, I. Ferenczi, în *Sargetia*, 7, 1970, p. 59-78; C.C. Petolescu, în *St.Cl.*, 24, 1986, p. 131-138.

¹⁴ L. Marinescu, în *Sargetia*, 18-19, 1984-1985, p. 127-128; idem, în *Cercetări arheologice*, 10, 1997, p. 359-361, prezintă pe larg toate opiniile până la acea dată cu toată bibliografia problemei. Vezi de asemenea I. Piso, în *EphNap.*, 5, 1995, p. 72-74 și R. Ardevan, *Viața municipală în Dacia romană*, Timișoara, 1998.

¹⁵ D. Alicu, în *ActaMN*, 38/1, 2001, p. 155-159.

¹⁶ M. Bărbulescu, în *L'Africa romana*, 10, 3, 1992, p. 1338.

¹⁷ D. Alicu, în *Banatica*, 16, 2003, p. 231-233.

¹⁸ B. Posta, în *Muzeumi es Könyvtári értesítő*, 1, 1907, p. 140; I.I. Russu, *ActaMN*, 6, 1969, p. 183; S. Sanie, *Cultele orientale în Dacia romană*, București, 1981, p. 108-109; D. Alicu, în *Studia archaeologica et historica Nicolae Gudea dicata*, Zalău, 2001, p. 220.

¹⁹ D. Alicu, în *Apulum*, 39, 2002, p. 233-234.

Tot cu caracter de unicat între epigrafele miciene este fragmentul de relief cu inscripție dedicat zeiței Nemesis (cat. nr. 14). Acest relief și prezența unui amfiteatră sunt principalele argumente în a presupune un templu al zeiței la Micia²⁰.

Din cele 5 monumente mithriace cunoscute până acum la Micia²¹ trei fac parte din colecția Muzeului clujean. Este vorba de un fragment de altar care păstrează în partea inferioară inscripția *Caute* (cat. nr. 9) și două reliefuri (cat. nr. 16, 17). Unul din reliefuri (Fig. 6) de mari dimensiuni (cat. 16) este o imagine de cult, care se aşează de obicei în templu²², iar celălalt face parte dintr-o categorie mai rară prin forma sa rotundă și este un *ex voto*. Relieful de cult este principalul argument în a presupune existența unui *mithreum* la Micia²³.

I. 2. MONUMENTE FUNERARE

Din cele 23 stele funerare descoperite până acum la Micia²⁴, trei fac parte din colecția Muzeului Clujean. Prima dintre (Fig. 5) ele (cat. nr. 10), foarte bine păstrată dar fracturată la transport și restaurată, se încadrează în tipul II. 2.b. în tipologia lui Gr. Florescu, respectiv în rândul stelelor cu busturi într-o nișă în formă de arc de cerc²⁵ și în tipul III. D1, stele figurate nearhitecturale cu nișă în formă de potcoavă în tipologia Luciei Marinescu²⁶. Cele cinci personaje reprezentate în medalion, conform identificării lui Gr. Florescu, reprezintă în registrul superior de la dreapta spre stânga un Tânăr înveșmântat cu o tunica și *sagum*, în dreapta căruia sunt reprezentate două figuri în veșminte indigene. În registrul inferior apare un bărbat având în dreapta un copil. Imaginele din medalion nu reflectă situația prezentată în epitaf unde sunt menționate patru personaje mature. Probabil devotata soție și mamă Aurelia Surilla care ridică monumentul ori s-a înfățișat și pe ea în medalion, eventual personajul central din registrul superior comandând acest lucru meșterului, ori a cumpărat un monument gata executat și atunci imaginile nu au nici o legătură cu familia sa²⁷.

Celelalte două piese (cat. nr. 11, 12) sunt fragmente de stele funerare; dintre ele ultima are proveniența nesigură Micia.

Coronamentul funerar cu imaginea lui Ammon (Fig. 7) este cel mai bine conservat monument din Dacia cu reprezentarea divinității egiptene (cat. nr. 13).

²⁰ A. Pescaru, D. Alicu, *Templele romane din Dacia*, Cluj-Napoca, 2000, p. 151; D. Alicu, în *Banatica*, 16, 2003, p. 238-241.

²¹ L. Mărghitian, C.C. Petolescu, în *Hommages à Maarten J. Vermaseren*, Leiden, 1978, p. 724.

²² F. Will, *Le relief cultuel greco-romain. Contribution à l'histoire de l'art de l'Empire romain*, Paris, 1955, p. 5-9.

²³ D. Alicu, în *Banatica*, 16, 2003, p. 242-243.

²⁴ L. Teponu-Marinescu, *Funerary Monuments in Dacia Superior and Dacia Porolisensis*, BAR, I.S: 128, 1982, S. 18, 55, 77, 95, 135, 136, 144, 151, 173, 174, 178, 179, 181 în acest catalog nu sunt incluse fragmentele de stele funerare de la Micia publicate în IDR III/3, 168, 172 din colecția MNIT precum și altele pierdute sau aflate în colecția Muzeului din Deva.

²⁵ Gr. Florescu, *EDR*, 4, 1930, p. 93-94, nr. 29.

²⁶ L. Teponu-Marinescu, *op.cit.*, p.143, nr. 173.

Numărul pieselor în care apare imaginea lui Ammon este relativ redus și se referă cu o singură excepție la construcții funerare. Diversitatea lor este de asemenea redusă și se rezumă la baze de monumente funerare, nouă la număr, provenite de la Napoca, Apulum și Micia²⁸, cinci coronamente de stele funerare descoperite la Micia și Săcelu²⁹ și un capitel descoperit la Ulpia Traiana³⁰. Capitelul de la Sarmizegetusa considerat de toți cei care s-au ocupat de Ammon în Dacia cu loc de descoperire incert sau provenit dintr-o construcție funerară din necropolă³¹ a fost găsit în secolul al XIX-lea în apropierea colțului de nord-vest al orașului *intra muros*³², devenind astfel singura piesă cu alt caracter decât cel funerar.

L. Marinescu și I. Andrițoiu consideră că monumentele funerare cu imaginea lui Ammon sunt toate fără excepție rezultate dintr-un atelier din Micia³³, fapt întru totul posibil.

Coronamentele sunt considerate anexe decorative probabil și cu rol religios a stelelor funerare, fiind așezate în partea superioară a plăcii cu inscripție³⁴. Modul în care acestea erau fixate a fost pus sub semnul întrebării, considerându-se plinta foarte îngustă, potrivită grosimii steli funerare și lipsa unor orificii sau alte mijloace de prindere la baza coronamentului ca argument pentru utilizarea lor în alte situații³⁵.

Pentru piesa de la Cluj menționăm faptul că are la bază un orificiu pătrat și adânc pentru fixare, lucru care a trecut neobservat până acum. Acest mijloc de fixare devine un argument serios în considerarea acestui monument drept coronament pentru o stelă funerară.

²⁷ Referitor la acest subiect vezi A. Stănescu, *Familia în Dacia romană* (teză de doctorat), Cluj-Napoca, 2004, p. 289-302.

²⁸ L. Mărghitan, I. Andrițoiu, în *SCIV*, 27, 1, 1976, p. 45-47; L. Mărghitan, C. C. Petolescu, *op.cit.*, p. 723, C.C. Petolescu, în *Apulum*, 11, 1973, p. 737-741.

²⁹ L. Mărghitan, I. Andrițoiu, *op.cit.*, p. 47-49; C.C. Petolescu, în *SCIV*, 23, 1, 1972, p. 79-80.

³⁰ *Figured Monuments*, nr. 438 (cu bibliografia).

³¹ L. Mărghitan, I. Andrițoiu, *op.cit.*, p. 5.

³² G. Teglas, în *HTRTE*, 3, 1883-1884, p. 84; C. Daicoviciu în *Dacia*, I, 1924, p. 229; H. Daicoviciu, D. Alicu, în *ActaMN*, 19, 1982, p. 68-69.

³³ L. Mărghitan, I. Andrițoiu, *op.cit.*, p. 50.

³⁴ D. Isac, V. Wollmann, I. Albu, în *Sargetia*, 10, 1973, p. 33.

³⁵ L. Mărghitan, I. Andrițoiu, l.c.

CATALOG

I.1. INSCRIPTII

1. Placă de construcție, Fig. 1
 Gresie, fracturată, L = 193 cm, l= 90 cm, G= 23 cm, înălțimea literelor = 5,5 cm
 Câmpul inscripției în *tabula ansata* cu extremitățile decorate cu motive vegetale.
 Descoperită în anul 1857 undeva în zona castrului.
 IDR III/3, 45
 Text: *Imp(erator) caes(ar) L(ucius) Septimius Severus / Pertinax aug(ustus) co(n)s(ul) balne - / a s coh(ortis) II Fl(aviae) Commag(enorum) ve - / tustate dilabsas resti - / tuit sub Polo Terentia - / no co(n)s(ulari) III Daciar(um) curante / Sex(to) Boebio Scribonio Casto / praef(ecto) coh(ortis) /*
 Traducere: "Împăratul caesar Lucius Septimius Severus Pertinax augustus consul băile cohortei II Flavia de Commageni surpată de vechime le-a refăcut /5/ sub (guvernatoratul lui) Polus Terentianus consular al celor trei Dacia, îngrijindu-se (de lucrare) Sextus Boebius Scribonius Castus prefectul cohortei".
2. Miliarium, Fig. 2
 Tuf calcaros, coloană fragmentară, l= 235 cm, D₁= 33 cm, D₂= 24 cm, înălțimea literelor= 5 cm
 Loc de descoperire neprecizat
 IDR III/3, 50
 Text: *Imp(eratori) c(aesari) Caio Vi- / vio Trabonia - / no Gallo p(io) f(e lici) / aug(usto) p(atri) [p(atriae)] et / imp(eratori) c(aesari) C(aio) Vivio / Afinio Gallo / Veldominia - / no [Vo -] / lus [iano] / aug(usto) p(atri) p(atriae) / a b A[p(u)o] m(ilia) / p(assuum)] X L V*
 Traducere: "Împăratului caesar Caius Vibius Trebonianus Gallus pius felix augustus, părinte al patriei și /5/ împăratului caesar Caius Vibius Afinius Gallus Veldominianus Volusianus /10/ augustus părinte al patriei, din Apulum (până la Micia) 45 mii de pași".
3. Bază de statuie, Fig. 3
 Augit andezit, perfect conservat l= 143 cm, l= 82 cm, G= 65 cm, înălțimea literelor = 5 cm. Baza și capitelul profilate, în partea superioară se păstrează spațiile pentru fixarea statuii.
 Descoperit în 1857 în ruinele castrului.
 IDR III/3, 52
 Text: *Imp(eratori) caes(ari) divi Antonini f(ilio) / divi Had(riani) nep(oti) divi [Tra-] / ian(l) Part(hici) pronep(oti) [divi] / Nervae abnep(oti) M(arco) Aur[el(io)] / Antonino aug(usto) ar - / meniaco trib(unicia) pot(estate) XVIII / Co(n)s(uli) III, Coh(ors) II Fl(avia) / Commag(enorum)*
 Traducere: "Împăratului caesar fiu al răposatului Antoninus, nepot al răposatului Hadrianus, strănepot al răposatului Traianus parthicul, străstrănepot al răposatului Nerva, lui Marcus Aurelius /5/ Antoninus augustul armeniacul, cu tribunica potestas a 18-a oară, consul a 3-a oară, cohorta II Flavia de commageni (a pus acest monument)".
4. Altar votiv, Fig. 4
 Augit andezit, bine conservat, l= 94 cm, l= 45 cm, G= 37 cm, înălțimea literelor = 5; 4,5; 4 cm. Baza în formă de trunchi de piramidă.
 Capitel decorat, azi corodat.
 Găsit la Hunedoara în anul 1863 în apropierea castelului feudal
 IDR III/3, 69
 Text: *Genio Pag(i) / Mic(iae) T(itus) Aur(elius) / Primanus / mag(ister) pag(i) eiu - / s d(em) ex suo / fecit I(ibens) m(erito)*
 Traducere: "Geniului satului (pagus) Micia, Titus Aurelius Primanus magister (primar) al aceluiași sat /5/ din avutul său a făcut (acest altar-prinos) cu bucurie după merit".
5. Altar votiv
 Sienit roșu bine conservat l = 60 cm, l= 27 cm, G= 29 cm, înălțimea literelor = 4 cm.
 Baza decorată în trepte, capitelul cu motive geometrice.
 Descoperit în anul 1860, fără precizări topografice.

IDR III/3, 88.

Text: *I(ovi) O(ptimo) M(aximo) / Crisp(us) / Luci (centurio) / Coh(ortis) II / Co[m(magenorum)] / v(otum) solv(it) ?*

Traducere: "lui Iupiter cel preabun și mare, Crispus, (fiul) lui Lucius centurion în cohorta II de commageni, făgăduința făcută a împlinit".

6. Altar votiv

Calcar, deteriorat în zona capitelului. $\hat{I}= 78$ cm, $I= 28$ cm, $G= 25$ cm, înălțimea literelor = 4 și 3 cm.

Baza profilată, capitel parțial distrus.

Descoperit în anul 1850, fără precizări topografice.

IDR III/3, 132.

Text: *Silvano / Dom(estico) / sacr(um)*

Traducere: "lui Silvanus Domesticus închinare".

7. Altar votiv

Calcar, bine conservat, $\hat{I}= 65$ cm, $I= 27$ cm, $G= 19$ cm, înălțimea literelor = 5,5 cm.

Bază profilată, capitel decorat cu elemente vegetale.

Loc de descoperire necunoscut.

IDR III/3, 135

Text: *Silva – / no Dom(estico) / et Mer(curio) / sac(rum) / Aur(elius) Sec – / undus*

Traducere: "lui Silvanus Domesticus și lui Mercurius închinare /5/ Aurelius Secundus (a pus prinosul)".

8. Altar votiv

Calcar, deteriorat, $\hat{I}= 100$ cm, $I= 68$ cm, $G= 60$ cm, înălțimea literelor = 6 cm.

Baza și capitelul profilate.

Descoperit în anul 1867 fără precizări topografice.

IDR III/3, 136.

Text: *Dea(e) Syr(iae) / M(arcus) Ulpius / Phoebus / L(ibens) p(osuit)*

Traducere: "Zeiței Syria, Marcus Ulpius Phoebus cu bucurie a pus (prinosul)".

9. Altar votiv

Calcar, fragmentar, $\hat{I}= 32$ cm, $I= 24$ cm, $G= 24$ cm, înălțimea literelor = 5 cm.

Se păstrează partea inferioară cu baza profilată.

Nu se cunosc condițiile descoperirii.

Din text se păstrează CAV/TE cu T și E în ligatură.

IDR III/3, 155.

I. 2. MONUMENTE FUNERARE

10. Stelă funerară, Fig. 5

Augit andezit, fracturată, $\hat{I}= 145$ cm, $I= 62$ cm, $G= 20$ cm, înălțimea literelor = 3,5 și 4,5 cm.

În registrul superior, în arcadă imaginea a trei maturi și doi copii. Colțurile decorate cu frunze de acant.

Descoperită în 1865 cu prilejul amenajărilor pentru calea ferată.

IDR III/3, 166.

Text: *D(is) M(anibus) / Aur(elius) Ma(t?)urus vet- / eranus c(o)hor(tis) / Com(m)agenoru(m) / vix(it) an(nos) L, Aur(elius) Prima - / nus vix(it) an(nos) XVIII, Aur(elius) / Surus milis N(umeri) M(aurorum) / M(iciensium) vix(it) an(nos) XX, Aur(elia) Eus - / tina vix(it) an(nos) BS XVI/II, Aurel - / ia Surilla mater p(ro) p(ietate) f(ecit) / b(ene) m(erentibus)*

Traducere: "Zeiilor Manes, Aurelius Mat(t?)urus veteran din cohorta de commageni /5/ a trăit ani 50, Aurelius Primanus a trăit ani 19, Aurelius Surus, ostaș în numerus de mauri micieni, a trăit ani 20, Aurelia Eustina a trăit ani BS (?) 18, Aurelia /10/ Surilla, mamă, în semn de pietate a făcut (monumentul) celor care au binemeritat".

11. Stelă funerară

Augit andezit, fragment, $\hat{I}= 50$ cm, $I= 60$ cm, $G= 18$ cm, înălțimea literelor = 5 cm.

Câmpul inscripției perforat, registrul superior lipsă.

Cunoscută din anul 1870, fără precizări privind condițiile descoperirii.

IDR III/3, 172.

Text: *D(is) I(nferis) M(anibus) / Ce(n) so rinus / im(a)g(inifer) [Al(ae Cam]pag(onum)? Stip.(?) / XX, v[ix(it)] ann. --- II EVT (?) / et(?) Valeria Cara / FILAVIA (?) VIET Augus(?) / eius -----*

Traducere: "Zelilor Inferi Manes, Censorinus, imaginifer (purtător al portretului împăratului) în ala Campagonum, a servit ani 20, a trăit ani ----- / și (?) Valeria Cara Flavia(?) ----- Augusta(?) ai lui ----- (?)".

12. Altar funerar

Augit andezit, fragment, $\hat{L} = 78$ cm, $l = 50$ cm, $G = 37$ cm, înălțimea literelor = 6 cm.

Proveniență nesigură, Micia.

IDR III/3, 168.

Text: *D(is) M(anibus) / --- Respektta / vix.an. - A]ure(l) - / --- vix(it)] an(nis) XXV / --- I]ustina -----*

Traducere: Zelilor Manes ... Respecta a trăit ani Aurelius ... a trăit ani 25 ... Iustina

13. Coronamentul funerar, Fig. 7

Augit andezit, perfect conservat, $L = 99$ cm, $\hat{L} = 69$ cm, $G = 24$ cm.

Doi lei adosați ținând fiecare între labele din față câte un cap de berbec așezăți pe o plintă netedă și îngustă. Leii au capetele întoarse spre stânga, respectiv spre dreapta, gura deschisă și limba atârnând în afară. Între ei pe un pilastru subțire apare imaginea caracteristică a unui Jupiter Ammon cu un con de pin deasupra. Descoperit probabil în necropola estică a Miciei.

Inv. MIG 14.

Bibliografie. A. Buday, în *DolgCluj*, 7, 1, 1916, p. 50; Gr. Florescu, *EDR*, 4, 1930, p. 104-105; *RR*, p. 267; L. Marghitian, C.C. Ptolescu, în *Hommages a Maarten J. Vermaseren*, 2, 1978, p. 731; L. T. Marinescu, în *Funerary monuments in Dacia Superior and Dacia Porolissensis*, BAR, I.S., 128, 1982, p. 155, nr. 23.

14. Leu funerar

Auget andezit, fragment, $L = 13,8$ cm, $l = 9,5$ cm

Din capul reprezentării se păstrează partea frontală cu ochii bulbuați și începutul botului.

Inv. IV 2679

Inedit.

I. 3. RELIEFURI VOTIVE

15. Relief votiv

Marmură, fragment, $\hat{L} = 13,5$ cm, $l = 12,5$ cm, înălțimea literelor = 2,5 cm.

Din relief se păstrează un personaj așezat într-un genunchi și cu mâinile legate la spate.

Descoperit în 1845, probabil în zona amfiteatrului.

IDR III/3, 114.

Text: *VS/Deae Nem[esi] ...*.

16. Relief votiv, Fig. 6

Calcar, fragmentar $L = 100$ cm, $l = 74$ cm, $G = 11$ cm.

Se păstrează partea stângă a unui relief de mari dimensiuni. În centru se observă Mithras în picioare cu mantia fluturând ucigând taurul deja culcat. În spatele lui Mithras, apare Cautopates cu torța orientată în jos. Pe marginea stângă apare Mithras ucigând taurul, bustul lui Sol, Corbul, Mithras așezat trăgând cu jos. Pe marginile stângă și dreaptă sunt reprezentați personaje care următoarea scena banchetului. Compartimentul următor este distrus în bună măsură. Se mai păstrează un personaj în picioare.

Loc de descoperire neprecizat

Bibliografie. Cumont, *MMM*, II, 187; Vermaseren, *CIMRM*, II, 2018; L. Mărghitian, C. C. Ptolescu, *op.cit.*, p. 727, nr. 14.

17. Relief votiv

Marmură, fragment. $L = 22$ cm, $\hat{L} = 16$ cm, $G = 3$ cm. Se pare că avem de a face cu un relief de formă circulară. Se păstrează partea superioară și o parte din centru unde apare scena tauroctoniei și în partea stângă capul unui dafdar. În partea superioară, în registre clar marcate, apar bustul lui Sol, Mithras, un personaj îngenunchiat, taurul și alte personaje.

Loc de descoperire neprecizat.

Bibliografie. Cumont, *MMM*, II, 188; Vermaseren, *CIMRM*, II, 2023; L. Mărghitan, C.C. Petolescu, *op.cit.*, p. 728, nr. 15.

LISTA FIGURILOR

Fig. 1 – Placă de construcție

Fig. 2 – *Miliarium*

Fig. 3 – Bază de statuie

Fig. 4 – Altar votiv

Fig. 5 – Relief cu Mithras

Fig. 6 – Stelă funerară

Fig. 7 – Coronament funerar

Stone monuments from Micia in the collections of the History National Museum of Transylvania (abstract)

The article presents 17 stone monuments coming from the National History Museum of Transylvania, most of them brought there by C. Torma. Some of them were published before, some others are still new.

Explanation of figures:

Fig. 1 – Construction plaque

Fig. 2 – *Miliarium*

Fig. 3 – Statue basis

Fig. 4 – Altar

Fig. 5 – Mithras relief

Fig. 6 – Funerary stela

Fig. 7 – Funerary coronement

Fig. 1

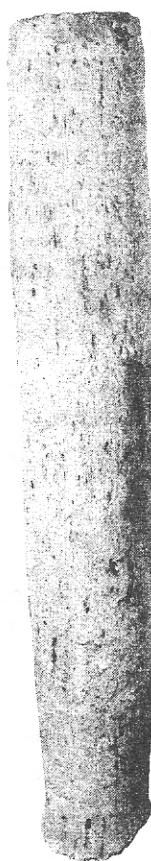

Fig. 2

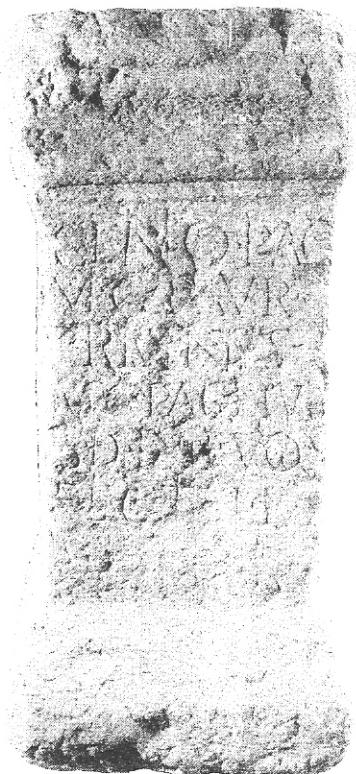

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

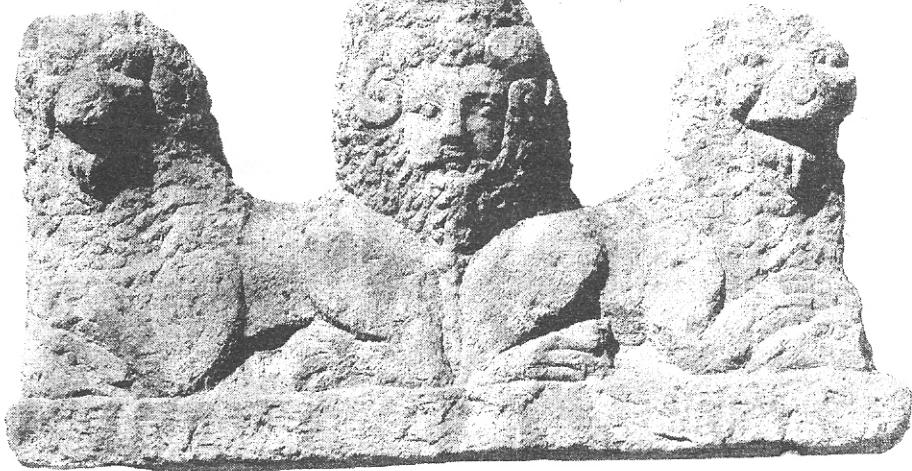

Fig. 7